

ІНСТИТУЦІЙНА ПРИРОДА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Янчак Ю. О., аспірантка (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9139-8936>

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та трансформації економічних систем особливої актуальності набуває дослідження інституційних чинників, що визначають ефективність функціонування бізнесу та його вплив на економічний розвиток країни. У статті досліджено інституційну природу бізнес-середовища та визначено його роль у забезпеченні розвитку національної економіки. Обґрунтовано, що бізнес-середовище є складною багаторівневою системою, яка формується під впливом сукупності економічних, правових, політичних і соціокультурних чинників, а також інституційних механізмів регулювання господарської діяльності. Особливу увагу приділено аналізу базових понять: «бізнес-середовище», «інституція» та «інституційне середовище», що дозволило систематизувати існуючі наукові підходи та уточнити їх змістовне наповнення.

Розкрито сутність формальних і неформальних інститутів та визначено їх вплив на функціонування економічної системи. Встановлено, що ефективність бізнес-середовища значною мірою залежить від якості інституційних факторів, зокрема рівня захисту прав власності, прозорості регуляторної політики, доступу до фінансових ресурсів та рівня корупції. Проаналізовано структуру бізнес-середовища та його ключові елементи, а також обґрунтовано їх взаємозв'язок із результатами економічного розвитку. Визначено основні проблеми функціонування бізнес-середовища, серед яких інституційні бар'єри, недосконалість нормативно-правового забезпечення, корупційні ризики та вплив зовнішніх чинників. Обґрунтовано напрями вдосконалення інституційного середовища, що передбачають реформування державних інститутів, дерегуляцію, цифровізацію, підвищення прозорості та підтримку підприємництва. Доведено, що формування ефективного інституційного бізнес-середовища є ключовою передумовою забезпечення сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зростання добробуту населення.

Ключові слова: бізнес-середовище, інституція, інституційне середовище, розвиток, національна економіка

THE INSTITUTIONAL ESSENCE OF THE BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Yanchak Yu. O., PhD candidate (V. N. Karazin Kharkiv National University)

In today's context of globalization, digitalization, and the transformation of economic systems, the study of institutional factors that determine the effectiveness of business operations and their impact on a country's economic development has become particularly relevant. This article examines the institutional nature of the business environment and identifies its role in ensuring the development of the national economy. It is argued that the business environment is

a complex, multi-level system shaped by a combination of economic, legal, political, and sociocultural factors, as well as institutional mechanisms for regulating economic activity. Particular attention is paid to the analysis of the basic concepts of “business environment,” “institution,” and “institutional environment,” which allowed for the systematization of existing scientific approaches and the clarification of their substantive content.

The essence of formal and informal institutions is revealed, and their impact on the functioning of the economic system is determined. It is established that the effectiveness of the business environment largely depends on the quality of institutional factors, in particular the level of property rights protection, the transparency of regulatory policy, access to financial resources, and the level of corruption. The structure of the business environment and its key elements are analyzed, and their interconnection with the results of economic development is substantiated. The main problems in the functioning of the business environment are identified, including institutional barriers, imperfections in the regulatory framework, corruption risks, and the influence of external factors. It has been proven that the creation of an effective institutional business environment is a key prerequisite for ensuring sustainable economic growth, enhancing the competitiveness of the national economy, and improving the well-being of the population.

Keyterms: *business environment, institution, institutional environment, development, national economy*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток національної економіки значною мірою залежить від якості та ефективності функціонування бізнес-середовища, яке формується під впливом інституційних чинників. Умови ведення бізнесу визначаються не лише економічними параметрами, а й сукупністю формальних і неформальних інститутів, що регулюють взаємодію між державою, підприємствами та суспільством. Саме інституційна складова створює основу для стабільності економічних процесів, забезпечення прав власності, розвитку конкуренції та залучення інвестицій.

Водночас у багатьох країнах, зокрема в Україні, бізнес-середовище характеризується наявністю значних інституційних дисфункцій, серед яких – недосконалість нормативно-правової бази, високий рівень корупції, недостатній захист прав власності, надмірне регуляторне навантаження та низький рівень довіри до державних інститутів. Це стримує розвиток підприємництва, знижує інвестиційну привабливість економіки та негативно впливає на її конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

За таких умов особливої актуальності набуває дослідження інституційної природи

бізнес-середовища, виявлення ключових проблем його функціонування та обґрунтування напрямів його вдосконалення. Необхідність формування ефективних інституційних механізмів, які б сприяли розвитку бізнесу та економічному зростанню, зумовлює важливість комплексного аналізу цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інституційної природи бізнес-середовища та його впливу на розвиток економіки є предметом активних наукових досліджень. Зокрема, у працях Шарко М., Шмулевич П. [1] розглядається синергетичний характер бізнес-середовища та його здатність до самоорганізації. Дослідження Береславської О. І., Леснік Т. М. [2] та Ткач Є. [17] присвячені сутності та еволюції інституційного середовища, а також його взаємозв'язку з економічною політикою. Вплив інституційних чинників на функціонування економічних систем, зокрема фінансового ринку, досліджено у роботі Вінокурова Я. О. [3], де підкреслюється значення «правил гри» у регулюванні економічних процесів. Питання інституціоналізації та державного регулювання економіки розкрито у праці Затишняк В. В. [5], де обґрунтовано роль

інституцій у формуванні інвестиційної та промислової політики. Особливості розвитку підприємництва в умовах інституційних трансформацій висвітлено у дослідженнях Ільто Т. І. [6] та Медвідь В. Ю., Грищенко С. А. [9], де акцентується увага на значенні інституційного забезпечення для підтримки бізнесу. Теоретичні аспекти трактування понять «інституція» та «інститут» розглянуто у роботі Макалюка І., Жалдака Г., Мартиненка В. [7]. Окрему увагу приділено трансформації бізнес-середовища під впливом сучасних процесів, зокрема цифровізації, що відображено у праці Петруні Ю. Є., Єдинака В. Ю., Петруні В. Ю. [10]. Водночас питання інноваційного розвитку бізнесу та його впливу на економічне зростання досліджуються у роботах Прохорової В. В. [11-13], Сорокіна С. А. [11], Зайцевої А. [12], Чемчикаленка Р., Пікули Г. [13]. Крім того, значну увагу приділено ролі інституційного середовища у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, що відображено у дослідженні Свиноуса І., Никоненко О. [14], а також питанням інституційної трансформації економіки в умовах сучасних викликів – у роботі Горняка О., Котелевської Я. [4].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених вивченню бізнес-середовища та його інституційної складової, низка важливих аспектів залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, потребують подальшого уточнення питання комплексної оцінки впливу формальних і неформальних інститутів на розвиток підприємництва в умовах трансформаційної економіки. Недостатньо дослідженим є також механізм взаємодії державних інститутів і бізнесу в контексті забезпечення сприятливого інвестиційного клімату. Окрім цього, актуальною залишається проблема визначення ефективних інструментів удосконалення

інституційного середовища з урахуванням сучасних викликів, таких як цифровізація економіки, глобалізаційні процеси та нестабільність зовнішнього середовища. Потребує подальшого аналізу вплив інституційних реформ на підвищення конкурентоспроможності національної економіки та стимулювання інноваційної діяльності.

Метою статті є дослідження інституційної природи бізнес-середовища, визначення факторів її формування та функціонування, а також обґрунтування ролі інституцій у забезпеченні сталого розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах трансформації економічних систем та посилення глобалізаційних процесів особливої актуальності набуває дослідження чинників, що визначають ефективність функціонування бізнесу та його вплив на розвиток національної економіки. Серед таких чинників вагоме місце займає бізнес-середовище, яке формується під впливом широкого спектра інституційних умов і механізмів.

Зростаюча роль інституцій у забезпеченні стабільності економічних процесів, створенні сприятливого інвестиційного клімату та стимулюванні підприємницької активності зумовлює необхідність поглибленого теоретичного осмислення їх сутності та взаємозв'язків. Особливо це актуально для країн з трансформаційною економікою, де ефективність інституційного середовища безпосередньо впливає на темпи економічного зростання, рівень конкурентоспроможності та інтеграцію у світове господарство.

У цьому контексті важливим є уточнення змісту базових понять предметної площини дослідження.

Аналіз визначення поняття «бізнес-середовище» різними авторами представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «бізнес-середовище» різними авторами

№ з/п	Автор	Визначення
1.	Франко Л. С. [19]	«...це оточення, в якому діють підприємства.»
2.	Марусяк Н. В. [8]	«...це складна і багатовимірна система, яка включає різноманітні фактори, що впливають на діяльність підприємств.»
3.	Соколова Л. В., Дюжев В. Г., Дюжев О. Г. [15]	«...це сукупність зовнішніх чинників, елементів інфраструктури, суб'єктів ринку та актуарів – діючих сил, які сприятливо чи несприятливо впливають на можливості підприємства успішно функціонувати на ринку.»
4.	Петруня Ю. Є., Єдинак В. Ю., Петруня В. Ю. [10]	«...це зовнішнє середовище діяльності організацій, стан та динаміка якого є предметом постійної аналітичної роботи менеджерів організацій; ...це сукупність певних шансів та ризиків для кожної конкретно взятої бізнес-організації.»
5.	Шарко М., Шмулевич П. [1]	«...це система, яка має власну структуру і, відповідно, володіє синергією, тобто здатністю самоорганізації.»

Наведені в табл. 1 визначення свідчать про те, що бізнес-середовище доцільно розглядати як багатокomпонентне та складне явище. У більш узагальненому вигляді воно трактується як сукупність умов і факторів, у межах яких функціонують підприємства. Водночас більш розширені підходи акцентують увагу на системному характері бізнес-середовища, його багатовимірності, динамічності та наявності як сприятливих можливостей, так і ризиків для суб'єктів господарювання. Також підкреслюється його зовнішній характер і вплив різноманітних елементів – економічних, організаційних та інфраструктурних.

Отже, бізнес-середовище – це складна, динамічна та багаторівнева система зовнішніх умов, факторів, інститутів і суб'єктів, які прямо або опосередковано впливають на діяльність підприємств, формуючи сукупність можливостей і загроз для їх функціонування та розвитку.

Аналіз визначення поняття «інституція» різними авторами

представлено в табл. 2.

Наведені в табл. 2 визначення свідчать про багатогранність трактування поняття «інституція». Зокрема, його доцільно розглядати як сукупність правил, норм і моделей поведінки, що регулюють взаємодію між суб'єктами. Акцентовано увагу на організаційному аспекті, розглядаючи інституцію як конкретні структури або механізми реалізації встановлених правил. Підкреслено соціальну природу інституцій, їх формування в процесі історичного розвитку та закріплення у суспільній практиці. Також інституції характеризуються як інструменти впорядкування поведінки, забезпечення дотримання норм і досягнення визначених цілей, а також як усталені «правила гри», що можуть мати як формальний (законодавчий), так і неформальний (традиційний) характер.

Інституції, що формують бізнес-середовище, поділяються на формальні та неформальні, кожні з яких відіграють важливу роль у регулюванні економічних відносин.

Таблиця 2

Визначення поняття «інституція» різними авторами

№ з/п	Автор	Визначення
1.	Шкурупій О. В., Дейнека Т. А., Дивнич О. Д. [20]	«...це організаційно оформлений носій інституту, тобто конкретна структура або орган, через який реалізуються інституційні правила, норми та механізми їх примусу.»
2.	Макалюк І., Жалдак Г., Мартиненко В. [7]	«...є своєрідною формою соціальної поведінки, функцією людської життєдіяльності, що формується еволюційно в процесі стихійного історичного розвитку, закріплюється за окремими соціальними спільнотами та набуває ознак всезагальності, забезпечуючи введення виконавців у певний статус відповідно до вимог і потреб суспільства.»
3.	Береславська О. І., Леснік Т. М. [2]	«...виступає вторинною ланкою, яка ефективно забезпечує дотримання правил та обмежень для досягнення конкретних цілей.»
4.	Вінокуров Я. О. [3]	«...це законодавчо та традиційно закріплені «правила гри», моделі поведінки суб'єктів фінансового ринку, які проявляються у законодавчому забезпеченні операцій на фінансовому ринку, державному (та недержавному) регулюванні цих операцій та діяльності цих суб'єктів.»
5.	Стрішенець М. М., Павлова О. М., Павлов К. В. [16]	«...це сталий порядок речей, закріплений законами, постановами чи просто звичкою.»

Формальні інститути представлені офіційно встановленими правилами та нормами, закріпленими у законодавстві, нормативно-правових актах, регуляторних процедурах і державній політиці [4]. Вони визначають правові рамки функціонування бізнесу, забезпечують захист прав власності, регулюють господарську діяльність та сприяють створенню передбачуваного економічного середовища.

Неформальні інституції включають традиції, звичаї, моральні норми, ділову культуру, рівень довіри в суспільстві та неофіційні правила поведінки [4]. Вони формуються історично та суттєво впливають на економічну поведінку суб'єктів, часто доповнюючи або, навпаки, нівелюючи дію формальних інститутів.

Взаємодія формальних і неформальних інституцій визначає ефективність функціонування економічної системи: їх узгодженість сприяє стабільності та розвитку бізнесу, тоді як суперечності між ними можуть

приводити до інституційних дисфункцій.

Отже, інституція – це фундаментальний елемент економічної системи, що визначає рамки та правила функціонування суб'єктів господарювання.

Аналіз визначення поняття «інституційне середовище» різними авторами представлено в табл. 3.

Наведені в табл. 3 визначення свідчать про те, що інституційне середовище розглядається як комплексна система умов і факторів, що визначають функціонування економічних суб'єктів. У загальному розумінні воно охоплює сукупність формальних і неформальних інституцій, які формують правила взаємодії у суспільстві. Акцентовано увагу на ролі інституційного середовища у забезпеченні конкурентоспроможності, зниженні трансакційних витрат та визначенні доступу до ресурсів і ринків та підкреслено його системний, динамічний характер та тісний взаємозв'язок із державною політикою і соціально-економічними процесами. Також

інституційне середовище розглядається як певні обмеження та рамки діяльності впорядкована сукупність інституцій і економічних суб'єктів, формуючи умови механізмів забезпечення, що встановлює їх розвитку.

Таблиця 3

Визначення поняття «інституційне середовище» різними авторами

№ з/п	Автор	Визначення
1.	Свиноус І., Никоненко О. [14]	«...є ключовим чинником конкурентоспроможності підприємств, оскільки визначає рамкові умови їх діяльності, доступ до ресурсів і ринків, а також рівень транзакційних витрат.»
2.	Ткач Є. [17]	«...це сукупність усіх формальних та неформальних інституцій, які взаємодіють і взаємно впливають одна на одну в процесі здійснення постійних змін й історичної еволюції в системі соціально-економічних відносин і у щільному взаємозв'язку з економічною та іншими видами державної політики.»
3.	Медвідь В. Ю., Грищенко С. А. [9]	«...формує сукупність інституціонального (сукупність інституцій) та інституційного (кадрове, фінансово-кредитне, інформаційне, матеріально-технічне) забезпечення, а також сукупність нормативноправових актів (нормативно-правове забезпечення).»
4.	Затишняк В. В. [5]	«...це чітко впорядкована сукупність інституцій, що створює певні обмеження для економічних суб'єктів, які функціонують у конкретній системі координації господарської діяльності, утворюючи політичні, соціальні і юридичні межі взаємодій між людьми.»
5.	Ільтьо Т. І. [6]	«...реально існуючі умови розвитку суб'єктів підприємництва у ринковому середовищі.»

Отже, інституційне середовище – це цілісна система правил, інститутів і умов, що визначають характер і ефективність економічної діяльності.

Це обумовило систематизацію основоположних елементів бізнес-середовища, їх взаємозв'язку та причинно-наслідкових залежностей між інституційними умовами, функціонуванням бізнесу та макроекономічними результатами (рис. 1).

Бізнес-середовище є багатокомпонентною системою, що включає сукупність взаємопов'язаних елементів, які визначають умови функціонування суб'єктів господарювання. Його структура охоплює правове, економічне, політичне та соціокультурне середовище, а також

інфраструктуру і ринкові механізми.

Правове середовище формує нормативно-правову основу діяльності підприємств, визначаючи правила ведення бізнесу, рівень захисту прав власності та ефективність судової системи. Економічні інститути забезпечують функціонування ринків, розподіл ресурсів і формування конкурентного середовища. Політичні фактори впливають на стабільність економічної політики та передбачуваність регуляторних рішень. Соціокультурні аспекти визначають рівень довіри, ділову етику та поведінкові моделі економічних агентів. Інфраструктура та ринкові механізми забезпечують матеріальну й організаційну основу здійснення підприємницької діяльності.

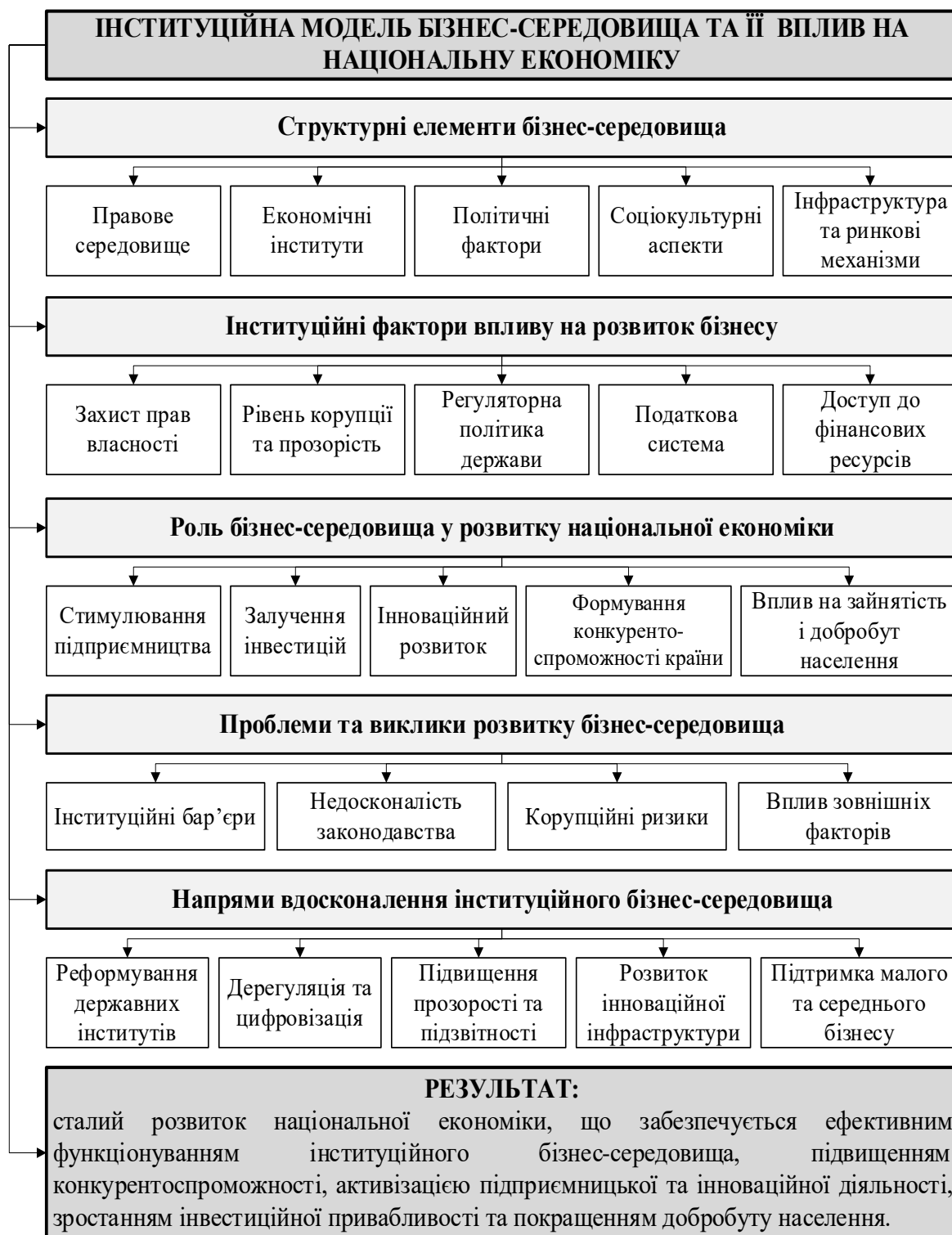

Рис. 1. Інституційна модель бізнес-середовища

Розвиток бізнесу значною мірою залежить від якості інституційних факторів, які формують умови здійснення підприємницької діяльності. До основних з них належать захист прав власності, рівень корупції та прозорість, регуляторна

політика держави, податкова система та доступ до фінансових ресурсів.

Належний рівень захисту прав власності створює стимули для інвестування та довгострокового розвитку бізнесу. Низький рівень корупції та високий

рівень прозорості сприяють формуванню довіри між суб'єктами господарювання. Ефективна регуляторна політика забезпечує баланс між контролем і свободою підприємництва. Податкова система впливає на фінансові результати діяльності підприємств і їхню інвестиційну активність. Доступ до фінансових ресурсів визначає можливості розширення бізнесу та впровадження інновацій.

Якість бізнес-середовища безпосередньо впливає на темпи та характер розвитку національної економіки. Сприятливі умови ведення бізнесу стимулюють підприємницьку активність, сприяють створенню нових підприємств і розширенню існуючих. Розвинене бізнес-середовище забезпечує залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, що є основою економічного зростання, створює передумови для інноваційного розвитку, підвищення продуктивності праці та формування конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Крім того, розвиток бізнесу сприяє зростанню зайнятості та підвищенню рівня добробуту населення.

Незважаючи на потенційні переваги, бізнес-середовище часто характеризується наявністю суттєвих проблем і викликів. Серед основних – інституційні бар'єри, недосконалість законодавства, корупційні ризики та вплив зовнішніх факторів. Інституційні бар'єри обмежують доступ до ресурсів і ринків, ускладнюють ведення бізнесу. Недосконалість нормативно-правової бази призводить до правової невизначеності та зростання ризиків. Корупція підвищує трансакційні витрати та знижує ефективність економічних процесів. Вплив зовнішніх факторів, зокрема глобальних криз і геополітичної нестабільності, створює додаткові виклики для розвитку підприємництва.

У цьому контексті доцільно зазначити, що подолання існуючих проблем потребує реалізації комплексних заходів, спрямованих на вдосконалення інституційного середовища. Основними

напрямами слід визначити такі: реформування державних інститутів; дерегуляція та цифровізація; підвищення прозорості та підзвітності; розвиток інноваційної інфраструктури та підтримка малого і середнього бізнесу. Реформування державних інститутів передбачає підвищення їх ефективності та зниження рівня бюрократії. Дерегуляція та цифровізація сприяють спрощенню процедур ведення бізнесу. Підвищення прозорості зменшує корупційні ризики та зміцнює довіру до держави. Розвиток інноваційної інфраструктури стимулює технологічний прогрес. Підтримка малого і середнього бізнесу створює основу для сталого економічного зростання.

Висновок. Таким чином, бізнес-середовище є складною та багаторівневою системою, формування і функціонування якої визначається сукупністю інституційних чинників. Ключову роль у забезпеченні ефективності бізнес-середовища відіграють як формальні, так і неформальні інституції, які регулюють поведінку економічних суб'єктів та формують умови здійснення підприємницької діяльності.

Узагальнення наукових підходів до визначення понять «бізнес-середовище», «інституція» та «інституційне середовище» дозволило обґрунтувати їх взаємозв'язок та значення у забезпеченні економічного розвитку. Доведено, що якість інституційного середовища безпосередньо впливає на інвестиційну активність, рівень інноваційності, конкурентоспроможність економіки та добробут населення.

Встановлено, що сучасне бізнес-середовище характеризується наявністю низки проблем, серед яких інституційні бар'єри, недосконалість законодавства, корупційні ризики та вплив зовнішніх факторів. Це зумовлює необхідність удосконалення інституційного забезпечення економічної діяльності.

Обґрунтовано, що пріоритетними напрямами розвитку інституційного бізнес-середовища є реформування державних

інститутів, дерегуляція та цифровізація, підвищення прозорості та підзвітності, розвиток інноваційної інфраструктури та підтримка малого і середнього бізнесу. Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню сприятливого бізнес-клімату та забезпеченню сталого розвитку національної економіки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sharko M., Shmulevych P. A new tourism product formation: synergetic possibilities of business environment. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2018. №3 (81). P. 79-89. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2018.80.03>
2. Береславська О. І., Леснік Т. М. Інституційне середовище валютного ринку України та його еволюційний розвиток. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. №1. С. 57–75. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.57-75>
3. Вінокуров Я. О. Вплив інституційних чинників на функціонування фінансового ринку України. *Економічні студії*. 2019. № 2 (24). С. 61-65. URL: <http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/492/1/18Bagriy.pdf#page=61>
4. Горняк О., Котелевська Я. Трансформація економічної влади в процесі формування і розвитку інституційного потенціалу повоєнної економіки України. *Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління: матеріали III Міжнародного форуму (22 травня 2024 р., м. Київ)*. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С. 50-52. URL: https://www.researchgate.net/profile/Yuriy-Prozorov/publication/380909416_Materiali-doslidnickoi-sekcii-Paradigmalni-zrusenna-v-ekonom-teorii-NHI-st/links/6655765722a7f16b4f51e37c/Materiali-doslidnickoi-sekcii-Paradigmalni-zrusenna-v-ekonom-teorii-NHI-st.pdf#page=50
5. Затишняк В. В. Інституціоналізація та регулювання національної економіки в контексті інвестиційної та промислової політик. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. №3 (69). С.4-14. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-4-14](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-4-14)
6. Ільтьо Т. І. Розвиток і підтримка підприємництва у сфері рекреації та готельно-ресторанного бізнесу : дис. ... д-ра філософії : 076. Мукачево, 2022. 212 с. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9200/1/Development%20and%20support%20of%20entrepreneurship%20in%20the%20field.pdf>
7. Макалюк І., Жалдак Г., Мартиненко В. «Інституція» та «інститут»: тенденція «штучної підміни» понять. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Вип. 8. № 1. С. 204-234. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.320051>
8. Марусяк Н. В. Податкові пільги та їх вплив на фінансову діяльність підприємств. *Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (30-31 жовтня 2024 р., м. Дніпро)*. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С. 71-72. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/server/api/core/bitstreams/94ccd146-5979-4df7-9110-3b63b3240ca1/content#page=71>
9. Медвідь В. Ю., Грищенко С. А. Економічний розвиток місцевого підприємництва в умовах інституційних трансформацій громад. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 11 (269). С. 49-59. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-269-49-59>
10. Петруня Ю. Є., Єдинак В. Ю., Петруня В. Ю. Глобальна діджиталізація: трансформація бізнес-середовища та організації управлінської діяльності. *Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 листопада 2024 р., м.*

Суми). Суми: СумДУ, 2024. С. 250-252.
URL:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2ec2b8fa-752d-4fe6-a107-d7ef4c70321d/content#page=250>

11. Прохорова В. В., Сорокін С. А. Інноваційність бізнесу та соціально-відповідальний розвиток підприємств як детермінанта інвестиційного зростання. *Проблеми економіки*. 2025. №3. С. 216–225. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-216-225>

12. Прохорова В., Зайцева А. Побудова конфігурації бізнес ідеології новаторського типу в управління розвитком підприємств. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія *Економіка*. 2023. №17(34). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-17\(34\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-17(34)-10)

13. Прохорова В., Чемчикаленко Р., Пікула Г. Управління бізнесом як домінанта розвитку економіки України в трендах євроінтеграції. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія *Економіка*. 2023. №15(30). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-15\(30\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-04)

14. Свиноус І., Никоненко О. Інституційне середовище як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств. *Development service industry management*. 2025. № 4. С. 187-194. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12\(24\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12(24))

15. Соколова Л. В., Дюжев В. Г., Дюжев О. Г. Маркетингові дослідження у забезпеченні інноваційної активності підприємств. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології. Інновації та розвиток: монографія*. – Харків: ТОВ «Друкарня Мадрид», 2024. С. 190-215. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/5037/1/2024.pdf>

16. Стрішенець М. М., Павлова О. М., Павлов К. В. Інституціональна економічна теорія і розвиток світової економічної науки в умовах глобалізаційних змін. *Інтернаука*. 2021. № 5(49). С. 91-98. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-5-7207>

17. Ткач Є. Особливості

інституційного середовища й інституційних змін при існуванні їхнього взаємозв'язку з економічною політикою. *Таврійський науковий вісник*. Серія: *Економіка*. 2025. №22. С. 93-103. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.10>

18. Ус Ю., Бабічев А., Сластьяникова К., Янчак Ю. Інституціональні домінанти економічного розвитку України. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія *Економіка*. 2023. №16(32). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-02)

19. Франко Л. С. Математичне моделювання відповідності державної інноваційної політики України міжнародним стандартам створення сприятливого бізнес-середовища. *Таврійський науковий вісник*. Серія: *Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 123-133. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.15>

20. Шкурупій О. В., Дейнека Т. А., Дивнич О. Д. Інституційний ландшафт експортної діяльності в Україні. *Економічний простір*. 2026. № 209. С. 291-298. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.209.291-298>

REFERENCES

1. Sharko, M., Shmulevych, P. (2018). A new tourism product formation: synergetic possibilities of business environment. *Mechanism of an Economic Regulation*, no. 3(81), pp. 79–89. Available at: <https://doi.org/10.21272/mer.2018.80.03> (in Ukrainian)

2. Bereslavska, O. I., Lesnik, T. M. (2023). Instytutsiine seredovyshche valiutnoho rynku Ukrainy ta yoho evoliutsiinyi rozvytok [The Institutional Framework of Ukraine's Foreign Exchange Market and Its Evolutionary Development]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho podatkovoho universytetu*, no. 1, pp. 57–75. Available at: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2022.57-75> (in Ukrainian)

3. Vinokurov, Ya. O. (2019). Vplyv instyutsiinykh chynnykiv na funktsionuvannia finansovoho rynku Ukrainy [The Impact of

- Institutional Factors on the Functioning of Ukraine's Financial Market]. *Ekonomichni studii*, no. 2(24), pp. 61–65. Available at: <http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/bitstream/123456789/492/1/18Барпій.pdf#page=61> (in Ukrainian)
4. Horniak, O., Kotelevska, Ya. (2024). Transformatsiia ekonomichnoi vlady v protsesi formuvannia i rozvytku instytutuinoho potentsialu povoiennoi ekonomiky Ukrainy [The Transformation of Economic Power in the Process of Building and Developing the Institutional Capacity of Ukraine's Postwar Economy]. *Ekonomika. Finansy. Biznes. Upravlinnia: materialy III Mizhnarodnogo forumu*, pp. 50–52. Available at: https://www.researchgate.net/profile/Yuriy-Prozorov/publication/380909416_Materiali-doslidnickoi-sekcii-Paradigmalni-zrusenna-v-ekonom-teorii-HHI-st/links/6655765722a7f16b4f51e37c/Materiali-doslidnickoi-sekcii-Paradigmalni-zrusenna-v-ekonom-teorii-HHI-st.pdf#page=50 (in Ukrainian)
5. Zatyshniak, V. V. (2022). Instytutstionalizatsiia ta rehuliuвання natsionalnoi ekonomiky v konteksti investytsiinoi ta promyslovoi polityky [Institutionalization and Regulation of the National Economy in the Context of Investment and Industrial Policies]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, no. 3(69), pp. 4–14. Available at: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-4-14](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-4-14) (in Ukrainian)
6. Ito, T. I. (2022). Rozvytok i pidtrymka pidpriemnytstva u sferi rekreatsii ta hotelno-restorannoho biznesu [Development and support of entrepreneurship in the recreation and hospitality sectors]. *PhD thesis*, Mukachevo, 212 p. Available at: <http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9200/1/Development%20and%20support%20of%20entrepreneurship%20in%20the%20field.pdf> (in Ukrainian)
7. Makaliuk, I., Zhaldak, H., Martynenko, V. (2022). «Instytut» ta «instytut»: tendentsiia «shtuchoi pidminy» poniat [“Institution” and “institute”: the trend toward “artificial substitution” of concepts]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, no. 1(8), pp. 204–234. Available at: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.320051> (in Ukrainian)
8. Marusiak, N. V. (2024). Podatkovi pilhy ta yikh vplyv na finansovu diialnist pidpriemstv [Tax Incentives and Their Impact on Corporate Financial Activities]. *Zbirnyk tez II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii*, pp. 71–72. Available at: <https://dspace.dsau.dp.ua/server/api/core/bitstreams/94ccd146-5979-4df7-9110-3b63b3240ca1/content#page=71> (in Ukrainian)
9. Medvid, V. Yu., Hryshchenko, S. A. (2023). Ekonomichniy rozvytok mistsevoho pidpriemnytstva v umovakh instytutstinykh transformatsii hromad [The Economic Development of Local Entrepreneurship Amid Institutional Transformations in Communities]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11(269), pp. 49–59. Available at: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-269-49-59> (in Ukrainian)
10. Petrunia, Yu. Ye., Yedynak, V. Yu., Petrunia, V. Yu. (2024). Hlobalna didzhytalizatsiia: transformatsiia biznes-seredovyscha ta orhanizatsii upravlinskoj diialnosti [Global Digitalization: The Transformation of the Business Environment and Organizational Management]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, pp. 250–252. Available at: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2ec2b8fa-752d-4fe6-a107-d7ef4c70321d/content#page=250> (in Ukrainian)
11. Prokhorova, V. V., Sorokin, S. A. (2025). Innovatsiynist biznesu ta sotsialno-vidpovidalniy rozvytok pidpriemstv yak determinanta investytsiinoho zrostantia [Business Innovation and Corporate Social Responsibility as Determinants of Investment Growth]. *Problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 216–225. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-216-225> (in Ukrainian)

12. Prokhorova, V., Zaitseva, A. (2023). Pobudova konfihuratsii biznes ideologii novatorskoho typu v upravlinnia rozvytkom pidpriemstv [Developing a configuration of an innovative business ideology in enterprise development management]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Serii Ekonomika*, no. 17(34). Available at: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-17\(34\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-17(34)-10) (in Ukrainian)
13. Prokhorova, V., Chemchukalenko, R., Pikula, H. (2023). Upravlinnia biznesom yak dominanta rozvytku ekonomiky Ukrainy v trendakh yevrointehratsii [Business Management as a Key Driver of Ukraine's Economic Development in the Context of European Integration Trends]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Serii Ekonomika*, no. 15(30). Available at: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-15\(30\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-04) (in Ukrainian)
14. Svnynous, I., Nykonenko, O. (2025). Instytutysiine seredovyshche yak faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv [The institutional environment as a factor in ensuring the competitiveness of enterprises]. *Development Service Industry Management*, no. 4, pp. 187–194. Available at: [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12\(24\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12(24)) (in Ukrainian)
15. Sokolova, L. V., Diuzhev, V. H., Diuzhev, O. H. (2024). Marketynhovi doslidzhennia u zabezpechenni innovatsiinoi aktyvnosti pidpriemstv [Marketing Research in Supporting Corporate Innovation]. *Monohrafiia*, pp. 190–215. Available at: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/5037/1/2024.pdf> (in Ukrainian)
16. Strishenets, M. M., Pavlova, O. M., Pavlov, K. V. (2021). Instytutsionalna ekonomichna teoriia i rozvytok svitovoi ekonomichnoi nauky v umovakh hlobalizatsiinykh zmin [Institutional Economic Theory and the Development of Global Economic Science in the Context of Globalization]. *Internauka*, no. 5(49), pp. 91–98. Available at: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-5-7207> (in Ukrainian)
17. Tkach, Ye. (2025). Osoblyvosti instytutsiinoho seredovyshcha y instytutsiinykh zmin pry isnuvanni yikhnoho vzaiemozviazku z ekonomichnoiu politykoiu [Characteristics of the institutional environment and institutional changes in light of their interconnection with economic policy]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Serii: Ekonomika*, no. 22, pp. 93–103. Available at: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.10> (in Ukrainian)
18. Us, Yu., Babichev, A., Slastianyukova, K., Yanchak, Yu. (2023). Instytutsionalni dominanty ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Institutional Factors Shaping Ukraine's Economic Development]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Serii Ekonomika*, no. 16(32). Available at: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-02](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-02) (in Ukrainian)
19. Franko, L. S. (2023). Matematychni modeliuvannia vidpovidnosti derzhavnoi innovatsiinoi polityky Ukrainy mizhnarodnym standartam stvorennia spryiatlyvoho biznes-seredovyshcha [Mathematical modeling of the alignment of Ukraine's state innovation policy with international standards for creating a favorable business environment]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Serii: Ekonomika*, no. 15, pp. 123–133. Available at: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.15> (in Ukrainian)
20. Shkurupii, O. V., Deineka, T. A., Dyvnych, O. D. (2026). Instytutsiinyi landshaft eksportnoi diialnosti v Ukraini [The Institutional Landscape of Export Activity in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 209, pp. 291–298. Available at: <https://doi.org/10.30838/EP.209.291-298> (in Ukrainian)

Стаття надійшла 26.02.26

Стаття прийнята до друку після рецензування 13.03.26

Стаття опублікована (оприлюднена) 22.04.26